

A magyar helyhatározó ragok tanítása külföldieknek

Brunjai, Janoš

Master's thesis / Diplomski rad

2012

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:734783>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-24**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

J. J. Strossmayer Egyetem

Bölcsészettudományi kar

Diplomski studij engleskog jezika i književnosti (prevoditeljski)

i mađarskog jezika i književnosti (nastavnički)

Brúnyai János

A magyar helyhatározó ragok tanítása külföldieknek

Diplomadolgozat

doc.dr.sc. Fancsali Éva

Eszék, 2012

Összefoglalás

A magyar nyelvnek sok kiváló tulajdonsága van. A legfontosabb nyelvi sajátossága az, hogy a magyar nyelv egy agglutináló nyelv. Az agglutináló (ragozó) nyelvek a szavak jelentését a szóalakok megváltozásával állítja elő, azokhoz toldalékokat kapcsol. Ez teljesen különbözik a horvát nyelvtől, mivel az flektáló. A flektáló (hajlító) nyelvek a nyelvtani viszonyokat a szótő változásával, hajlításával tudja kifejezni. Konkrétan, a helyhatározó ragok használatának szempontjából a magyar nyelv egy külön morfémát csatol a szóhoz, ezzel fejezi ki a morfológiai viszonyt (ház+ból), ezzel szemben a horvát nyelv egy szótári jelentésű lexémát használ, amikor ezt a jelenséget akarja kifejezni, emellett a szótő is változáson megy túl (*kuća* > *u kuću*).

Ebben a diplomadolgozatban először összefoglaljuk a magyar helyhatározó ragok használatát és összehasonlítjuk a horváttal, majd bemutatjuk a magyar helyhatározó ragok tanításának egyik módszerét. A dolgozat az általános iskolás diákok oktatására helyezi a hangsúlyt, nem anyanyelvi környezetben. Részletesen bemutatjuk a helyhatározó ragokat a magyar nyelvben, és a tanár számára meglévő tanítási módszereket. A dolgozatunkban képeket és táblázatokat is használunk a jobb elsajátítás érdekében.. Készítettünk néhány óratervet, amelyben különböző érdekes tanítási módszereket fogunk használni. Végezetül bemutatunk néhány módszert, mellyel a magyar nyelv tanítását érdekesebbé tehetjük. Az a célunk, hogy leírjuk a nyelvtanítás pozitív és negatív oldalait. Remélhetőleg ezzel segítséget adunk a magyar nyelvet oktató tanároknak is.

Kulcsszavak: ragok, helyhatározó ragok, magyar nyelv, tanítás

Tartalom

1. A magyar magánhangzó-harmónia.....	5
2. A helyhatározó ragok a magyar nyelvben.....	6
2.1. A ragok a kocka példán.....	8
2.2. A ragok és jelentései.....	9
2.3. Mutató névmások.....	20
3. A helyhatározó ragok tanítása.....	21
3.1. Az első óraterv.....	22
3.2. A második óraterv.....	25
3.3. A harmadik óraterv.....	27
4. Ötletek nyelvtanárok számára.....	29
Összefoglalás.....	36
Elhasznált irodalom.....	37

Bevezetés

A magyar nyelv a finnugor nyelvcsaládba tartozó nyelv. A magyar nyelv grammatikája nagyban különbözik a többi indoeurópai nyelvtől, ezért találják a horvát anyanyelvű diákok nehéznek a magyar nyelv megtanulását. Felsorolunk néhány főbb különbséget a horvát és a magyar nyelv között: a magyar nyelv helyhatározó ragokat használ, amelyeket a főnévhez csatol, a horvát külön lexémát használ ehhez; a magyar nyelvben a hangsúly mindig az első szótagon van, a névelők használata (határozott *a, az*, és határozatlan *egy*), amely megvan az angol és a német nyelvben, de kimarad a horvát nyelvből, a nyelvtani nem (hímnem, nőnem) pedig kimarad a magyar nyelvből, de megvan a horvátban. A magyar nyelv tanítása során még az alábbi nehézségek merülhetnek fel a horvát diákoknál: azoknak a hangoknak a kiejtése, melyek hiányoznak a horvát nyelvből (á, é, í, ó, ő, ö, ü, ú) a morfológia területén (képzők, jelek, ragok), a mondattani sajátosságok (szabad szórend, topik és fókusz felcserélhető, esetragok).

Mint már említettük, a magyar nyelv agglutináló nyelv. Sok nyelvben nincs agglutinálás és ezért a magyar nyelv elsajátítása nehéz a külföldieknek. A magyar nyelvben a képzők, jelek, ragok segítségével fejezzük ki a különböző szintaktikai viszonyokat, képezünk új szavakat (főnév, melléknév, névmás stb.), változtatjuk meg a szavak jelentését. A magyar nyelvben sok szuffix van, a horvát nyelvvel összehasonlítva igazi prefix vagy interfix nincs.

Ebben a diplomadolgozatban felsoroljuk a magyar helyhatározó ragokat és részletesen megmagyarázzuk használatukat és szerepüket a mondatban. A helyhatározó ragok tanításához bemutatunk néhány új és modern tanulási és tanítási módszert is. A tanítás nehézségeiről, a nyelvtanulók nehézségeiről is szólunk.

1. A magyar magánhangzó-harmónia

A magyar nyelv fő jellegadója az agglutináció mellett, a magánhangzó-harmónia. Ez a fajta nyelvi illeszkedés éppen az agglutináló nyelv hatásán alapszik, mert a toldalékokban lévő magánhangzók hatással vannak a szótőben lévő magánhangzókra. Konkrétabban „a magánhangzó-harmónia -mint ismeretes- elsősorban abban nyilvánul meg, hogy az egyszerű, nem összetett szavak a magánhangzók palato-veláris korrelációjának vagy az egyik, vagy a másik ellentétsorából, vagyis vagy veláris (mély), vagy palatális (magas) hangrendben tevődnek össze.”¹

Hangrendszerinti elosztás három fajta (mély, magas, vegyes) hangrendű szót ismer. A magas hangrendű szavak közé soroljuk azokat a szavakat, amelyek az *i, í, ü, ű, ë, é, ö, ő, e* hangokat tartalmazzák (*ép, kér, hír, tű; ember, fehér, öröm, idő, gyümölcs; denevér, ösztökél*), a mély hangok a *u, ú, o, ó, a, á* pl. (*had, tús; álom, bátor, kutya, málna; oroszlan, savanyú*). A vegyes hangrendű szavak a kettőnek a kombinációi, mert minden szótag tartalmaz egy mély és egy magas hangrendű hangot *i, í, ë, é + u, ú, o, ó, a, á*, ilyenek a *béka, csikó, bíró*.

A magyar magánhangzó-harmónia az úgynevezett tő-szabályozta típusba tartozik, ami azt jelenti, hogy a tő harmonikus értékétől függ a toldalék harmonikus értéke, nem pedig megfordítva. Legtöbb toldalék a változó toldalékokhoz tartozik, vagyis a magánhangzói képesek harmonizálódni, s így illeszkednek:

„ú ~ ű (*láb-ú ~ fej-ű*)

u ~ ü (*ház-unk ~ kert-ünk*)

ó ~ ő (*vár-ó ~ kér-ő*)

o ~ ö ~ e (*ház-hoz ~ föld-höz ~ kert-hez*)

á ~ é (*vár-ná ~ kér-né*)

a ~ e (*ház-ban ~ kert-ben*)”²

A magánhangzó-harmóniát ismerő nyelvekben, mint a magyar nyelv, a toldalékok négyféleképpen illeszkedhetnek a tőhöz:

„1. teljes illeszkedés: a toldalékok magánhangzója teljesen illeszkedik a szótő utolsó szótagjának a magánhangzójához

¹ Sima: 44

² Siptár: 154

2. palato-veláris illeszkedés: a toldalékok magánhangzója a palatális és veláris kritériuma szerint illeszkedik, a palatális hangrendű szavakhoz a palatális magánhangzójú, a veláris hangrendűekhez veláris magánhangzójú toldalékalak járul.

3. Labiális illeszkedés: a palato-veláris illeszkedés belül a labiális-illabiális kritériuma is érvényesül.

4. Nyíltsági fok szerinti illeszkedés: az előbbi két illeszkedésfajta együttes bázisán történik. „³

2. A helyhatározó ragok a magyar nyelvben

A helyhatározó ragok tanításakor rögtön felbukkan az irányhármasság kategóriája. Ez a jelenség e három alapkérdésre ad választ: *hol? honnan? hova?* Amikor nem magyar anyanyelvű diákoknak tanítjuk a helyhatározó ragokat inkább ezt a sorrendet használjuk, mert vizuálisan ez a sorrend demonstrálható a leglogikusabban. A *hova?* kérdésre a *-hoz, -hez, -höz, -ra, -re, -ba, -be* ragokat használjuk, a *hol?* kérdésre a *-ban, -ben, -nál, -nél, -on, -en, -ön* ragokat, a *honnan?* kérdésre pedig a *-tól, -től, -ról, -ről -ból, -ből* választ adó ragokat használjuk. Az alábbi táblázatban a fókuszról függő elosztást nézzük meg:

A közelben	Allativus	-hoz, hez, -höz	Adessivus	-nál, -nél	Ablativus	-tól, -től,
Fölötte	Sublativus	-ra, -re	Superessivus	-n, -on, -en, -ön	Delativus	-ról, ről
Benne	Illativus	-ba, -be	Inessivus	-ban, -ben	Elativus	-ból, -ből

Ez a háromszor hármas rendszer a finnugor nyelvek sajátossága, és ez kevésbé ismert a többi indoeurópai nyelvek beszélőinek. Ezért az újabb nyelvkönyvek igyekeznek megkönnyíteni a tanulási folyamatot és csak a belső és a külső szoros ragokat (*-ban, -ben, -ból, -ből, -ba, -be, -n, -en, -on, -ön, -ra, -re, -ról, -ről*) tanítják, míg a külső ragokat (*-nál, -nél, -hoz, -hez, -höz, -tól, -től*) jóval később mutatják be.

A horvát nyelvben a prepozíció az a szófaj, amely ezt a grammatikai jelenséget teszi lehetővé. Ugyanis a prepozíció egy változatlan szófaj, amely leggyakrabban a főnévi esetre tesz hatást, egyeztetődik. A prepozíciók már esettel vannak jelölve:

³ Sima: 48

Genitivus:

od, do, iz, s(a), ispred, iza, izvan, van, unutar, iznad, ispod, više, poviše, niže, prije, uoči, poslije, nakon, za, tijekom, tokom, dno (podno, nadno, odno), vrh (povrh, navrh, uvrh, zavrh), čelo, nakraj, onkraj, krajem, potkraj, sred (nasred, posred, usred), oko, okolo, blizu, kod, kraj, pokraj, pored, nadomak, nadohvat, i, u, mimo, duž, uzduž, širom, diljem, preko, bez, osim, mjesto (umjesto, namjesto), uime, putem, (s) pomoću, posredstvom, između, (na)spram, put, protiv, nasuprot, usuprot, usprkos, unatoč, zbog, uslijed, radi (zaradi, poradi), glede, prigodom, prilikom, povodom

Dativus:

k(a), prema, naprama, nadomak, nadohvat, nasuprot, usuprot, usprkos, unatoč, protiv

- Accusativus:

kroz, niz, uz, na, o, po, u, mimo, među, nad, pod, pred, za

- Locativus:

na, o, po, prema, pri, u

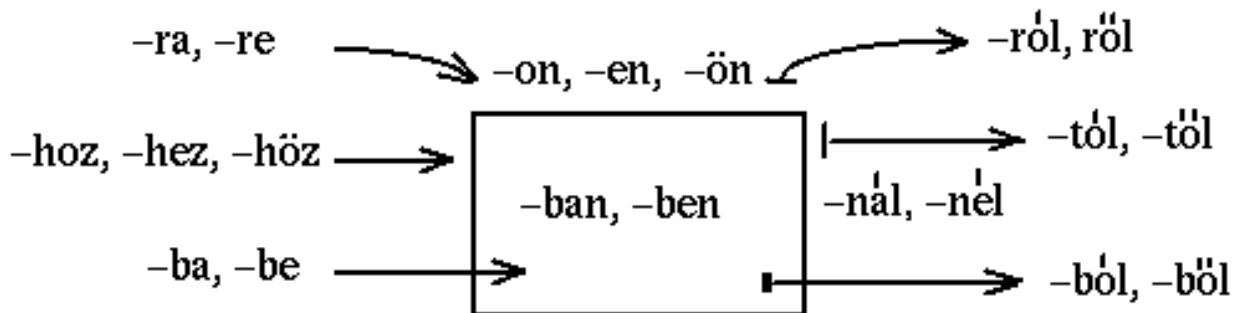
- Instrumentalis:

s(a), pred, za, nad(a), pod(a), među

Néha a legegyszerűbb tanítási módszer a legjobb is. Ilyen eset, amikor a kockamódszerrel mutatjuk be a helyhatározó ragok tanítását. A tanár lerajzol egy bármilyen alakot vagy ábrát a táblára (legtöbbször az egy kocka), és annak segítségével mutatja be a ragok vonatkozásait ahhoz az alakhoz. Számtalan ilyen kép létezik, amelyek ezt ábrázolják.

2.1. A ragok a kocka példán

A legegyszerűbb módszer a helyhatározók tanítására a kocka példa.

Kép 1

A képen nagyon szépen lehet látni a kocka és a ragok kapcsolatát. A ragok a távolságot vagy a közelséget jelölik. A *hol? hova? honnan?* kérdésekre felelnek. A válaszok: *a kockában, a kockába, a kockára, a kockától, a kockához, a kockánál, a kockából*. Ez kevés, s a sorrend is fontos! Hol? Kockán, kockában, kockánál, Hova? Kockára, kockához, kockába, Honnan? Kockáról, kockától, kockából a ragok nem csak a cselekmény helyét jelölik meg, hanem az idejét, a módját, az eszközét is. A magyar nyelv tanításában nagyon fontos, hogy kontextusban mutassuk meg a tanulóknak, hogy milyen kapcsolatban állnak a ragok a szavakkal. Mindig a mondat példáján kell gyakorolni, mert ilyen módon a tanulóknak egyszerűbb megérteni a jelentést. Az is fontos, hogy mutassuk meg a tanulónak, milyen viszony van a rag és a tárgy között. Azért lehet a „kocka példát“ használni, mert ez a legkönnyebb tanítási és tanulási módszer.

2.2. A ragok és jelentéseik

A kocka példáján megmutattuk azt, hogy milyen viszony létezik a rag és a tárgy között. Ez egy nagyon specifikus sajátossága a magyar nyelvnek, és erre nagyon kell figyelni, mikor a magyar nyelvet tanítjuk a külföldieknek. A tanulóknak meg kell magyarázni a mély és a magas hangrendű magánhangzókat és azok közti kapcsolatokat. A mély hangrendűek az *a, á, o, ó, u, ú* magánhangzók, és a magas hangrendűek az *e, é, i, í, ö, ő, ü, ű* magánhangzók. A „Táblázat 1” képen a *kosár*, *szekrény* és *sör* szavakban lehet látni a vokalharmóniát (hogyan használhatóak egymással). Azt is meg kell magyarázni, hogy néha a magánhangzó nem illeszthető minden helyhatározó raghoz.

Persze, nagyon fontos, hogy a tanár egy türelmes és figyelmes személy legyen. Kezdetben, a magyar nyelv tanulása nagyon nehéz lehet. Azért kell a tanulást megkönnyíteni, gazdagítani modern tanulási és tanítási eszközökkel, de ajánlatos didaktikus játékokat is használni.

Kérdőszó	Mély hangrendűek (<i>a, á, o, ó, u, ú</i>)	Magas hangrendűek (<i>e, é, i, í</i>)	Magas hangrendűek (<i>ö, ő, ü, ű</i>)
Honnan?	kosár ból	szekrény ből	sör ből
	kosár ról	szekrény ről	sör ről
	kosár tól	szekrény től	sör től
Hol?	kosár ban	szekrény ben	sör ben
	kosár on	szekrény en	sör ön
	kosár nál	szekrény nél	sör nél
Hová?	kosár ba	szekrény be	sör be
	kosár ra	szekrény re	sör re
	kosár hoz	szekrény hez	sör höz

Táblázat 1

Most részletesen fogjuk feldolgozni az összes ragot, és meg fogjuk magyarázni, milyen viszonyban vannak egymással. Nagyon fontos megemlíteni, hogy a vokalharmónia nélkül nem lehet szavakat a ragokkal összekötni. Az egész magyar ragrendszer a

vokálharmóniára támaszkodik (ennek van kivétele, pl. az ősi *veláris i* hang). Nézzük meg a rövid magánhangzók meghosszabbítását a következő példákban: *alma -almában, almához, almánál, körte -körtében, körtéhez, körténél*.

1.

A *-ban, -ben* ragok leírják a cselekmény helyét, vagyis hol van, vagy hol fekszik a tárgy: *az autóban, a házban, a moziban* (Péter az autóban ül. A család a házban él. Most vagyunk a moziban. Belgrád Szerbiában van. Zágráb Horvátországban van. A macska a házban alszik.) A *-ban, -ben* ragok másik elnevezése az inessivus (the inessive). A *-ban* ragot az *a, á, u, ú, o* és *ó* magánhangzók után használjuk: *könyvtárban, pohárban, szobában* (Tanulok a könyvtárban. A víz a pohárban van. A macska alszik a szobában.), de a *-ben* ragot az *e, é, ü, ű, ö, ő, í, i*, magánhangzók után használjuk, mint e példán: *vízben, könyvben, erdőben* (A hal a vízben él. Azt olvastam a könyvben. A nyúl az erdőben él). A tanításban nagyon fontos, hogy a tanár hangsúlyozza, hogy a magyar nyelvben a vokálharmónia nagyon fontos szerepet játszik. A ragokat olyan módon csatoljuk a szavak után, hogy azok a vokálharmónia szabályait kövessék. Jó módszert jelent, ha a tanár egy rossz vagy hamis példával megmutatja a szavakra épített hibás ragokat, és ezt áthúzza vonallal a táblán. Felsorolunk egy-két ilyen példát: ~~a könyvben, a teremben, a házban~~ stb. Ilyen módon a diákok megtanulják, hogy ez hibás, és hogy ilyeneket, a vokálharmónia szabályai miatt nem használunk. A rövid szótag meghosszabbítása is egy fontos nyelvi aspektust jelent, mert a szó időmértéke is változik. Nézzünk egy-két példát erre is: a *-ban* raggal (*teában, iskolában, táskában*) vagy a *-ben* raggal (*Firenzében*). Ezeket a ragokat a földrajzi nevekkel is használjuk. Nagyon jó példát jelenítenek a magyar elnevezésű helyek, vagyis a Kárpát-medencében fekvő városok: *Győrben, Debrecenben, Komáromban, Veszprémben, Zágrábban*. A belső ragokat hozzátesszük a nevekhez, amelyek a *m, n, ny, j, i*, hanggal vagy *-fal* végződéssel végződnek, mint látható a példákban. Persze, néhány kivétel is van: Pécsett, Magyarországon, Antarktiszon. A *-ban, -ben* ragokra egy nagyon jó példa található Kovácsi Mária könyvében „-Halló! Itt vagyok a presszóban. / X most érkezik.”⁴ „X már fent van a lakásban.”⁵

⁴Kovácsi 1993: 58

⁵ Kovácsi 1993: 66

Az inesszivusz néha a másik külső rag helyén áll, mint például: „*fején van a kalap* – the hat is on the head, vagy *nyakában van a sál* – the scarf is around his neck.“⁶ Ezeket a ragokat a leírás, az eszköz, vagy a fizetés mód számára lehet használni: „*Folytatásokban jelent meg a regény*. The novel was serialized. *Kövére cseppekben kezdett esni az eső*. The rain started to fall in big drops; *részletekben törleszt* pay off in instalments; *markában fizet* pay in marks.“⁷ Továbbá, ezeket a ragokat mint okot vagy következményt lehet használni „*elesik valamiben* fall over sth; *megbotlik valamiben* stumble over sth; *elfárad vmiben* get tired of something, *szenved vmiben* suffer from sth, *meghal vmiben* die from sth“⁸ vagy pedig mint helyzetet vagy körülményt: „*fegyverben* in arms, *gondban* in trouble, *indulófélben (be)* about to leave...“⁹ Példa az inessivus használatára: „*megegyezik vkivel vmiben* agree with sb on sth, *biztos certain*, *bizonytalan uncertain vmiben of sth*, *bízik trust*, *hisz believe vmiben in sth*“¹⁰ stb.

2.

A –ba, –be ragok leírják azt, hogy valami, vagy valaki hova indult el, vagy tart valamilyen célból (*Péter bemegy a kávéházba*). Ennek az elnevezése az illativus (the illative). A hova? kérdésre felelnek. Azt kell hangsúlyozni, hogy ezeket a ragokat a „mozgás“ jelentő igékkel használjuk, mint például: *megy, jár, fut*, és a többi, persze, a megérkezés helyével. Hangsúlyozni kell, hogy a ragoknak a magánhangzó-harmónia szabályait kell követniük. A –ba ragot az a, á, u, ú, o és ó magánhangzókkal használjuk, mint például: *könyvtárba, házba, irodába, postába, szobába* (*Megyek a könyvtárba. A macska fut a szobába.*) és a –be ragot az e, é, ü, ű, ö, ő, í, i magánhangzókkal használjuk, mint például: *étterem, Szeged* (*Megyek az étterembe.*) és a többi. Itt egy példa a könyvből: „*Bemennek a házba, ők is felmennek a lakásba.*“¹¹ Az „*iskolába jár*“ kifejezést az illativusszal használjuk.

Megjelölheti az eredményt vagy a következményt: „*Virágba borulnak a fák*. Trees burst into bloom“¹², az okot: „*bele fárad vmibe* get tired of sth, *belehal vmibe* die of/from sth“¹³, vagy a helyzetet: „*kellemetlen helyzetbe kerül* get into an unpleasant situation,

⁶ Keresztes 1999: 113

⁷ Keresztes 1999: 113

⁸ Keresztes 1999: 113

⁹ Keresztes 1999: 113

¹⁰ Keresztes 1999: 113

¹¹ Kovácsi 1993: 66

¹² Keresztes 1999: 117

¹³ Keresztes 1999: 117

*fegyverbe szólít burst into arms.*¹⁴ Az illativus áll a –bele igekötős igékkel is : „*beleszól vmibe interrupt sth/interfere in sth, beletörődik vmibe be resigned to do sth.*“¹⁵

3.

A –ból, -ből ragokat akkor használjuk, amikor valami, vagy valaki kimegy valamiből, a *honnan?* kérdésre felelnek. Ennek az elnevezése az elativus. Ez megtekinthető a példán (Kép 1), hogy a nyílacska kimegy a kockából, és hogy a tárgy eltávolodik a cselekmény helyétől. A –ból rag a veláris hangrendű szavakhoz járul: *trikó, bolt, posta, ház, ország, lakás, szobor, szálloda* (Kimegyek a lakásból. Kilépek a boltból.), és a –ből rag a palatális hangrendű szavak után. Ezt mutatják a következő példák: *fotel, épület* (Felkelek a fotelból/Kilépek az épületből.) Ezeket akkor lehet használni, amikor valamilyen korszakot akarunk megjelölni, mint például: „*A legrégebb magyar nyelvű kódex a XV. századból való.* The oldest codex in Hungarian dates back to the 15th century.“¹⁶ Persze, módot is lehet jelölni vele: *Teljesen a szívemből kívánom, hogy...*, az eszközt: „*Nem jönnek ki a fizetésükből*“¹⁷, vagy az eredetet: „*Asszony lesz a lányból, a bimbóból a rózsza, A bútor kémény fából készült.*“¹⁸

A következőket lehet az okhoz következtetni: „*szánálomból vagy meggyőződésből tesz vmit do sth out of pity or conviction*“¹⁹, vagy a tömeget jelentő főnév tárggyal állva (a partitív objektum): „*Ihatsz a borból, amenyit csak akarsz.* You (sg.) can drink as much of the wine as you wish.“²⁰

4.

Az –n, -on, -en, -ön ragok mutatják, hol van valami, vagy történik valami. A horvát nyelvben a dativussal egyenlő a superessivus (the superessives). Mint már mondtuk, a magyar nyelvben a magánhangzó-harmóniától függ, hogy a többalakú ragok melyik változata járul a szóhoz –n, -on, -en vagy pedig –ön. Az –on ragot a veláris hangrendű szavakkal használjuk: *az asztalon, a virágon, a falon, az ágon, a madzagon, a pályaudvaron* stb. (A könyvek az asztalon vannak. A katicabogár a virágon van.) Az –en ragot a következő magánhangzók

¹⁴ Keresztes 1999: 117

¹⁵ Keresztes 1999: 117

¹⁶ Keresztes 1999: 115

¹⁷ Keresztes 1999: 115

¹⁸ Keresztes 1999: 115

¹⁹ Keresztes 1999: 115

²⁰ Keresztes 1999: 115

után: *e, é, i és í*, mint itt: *a széken, a szekrényen, az épületen, az égen, a közepén, a követségen* stb. (*Pali a széken áll. A bőrönd a szekrényen van. Az épületen tető van.*) és az *-ön* ragot ha a szó az *ő, ő, ü, ű*-re végződik. Példák: *csütörtökön, bőröndön, földön* (*Csütörtökön megyek moziba. A könyv a bőröndön van.*)

Az utolsó magánhangzó meghosszabbítása nagyon fontos. Ha a szó végén egy rövid magánhangzó van, akkor az meghosszabbodik: *utca → utcán, teve → tevén, iskola → iskolán, táská → táskán, posta → postán, óra → órán, szerda → szerdán* stb. A magyar városnevek nagyon jó példát jelentenek ehhez, mint: *Nyíregyháza → Nyíregyházán*. Itt nagyon szépen látszik, hogyan hosszabbodik meg az utolsó magánhangzó. Ezeket a „Magyarország“ és „Antarktisz“ szavakkal használjuk, a szigetek elnevezésénél is: *Ciprus, Izland, Fülöp-szigetek*, de kivételek is vannak: *Sziciliában, Japánban, Indonéziában* stb. Újra jó példák a szuperesszívhez a magyar városok: *Baja, Békéscsaba, Budapest, Gyöngyös, Gyúla, Kaposvár, Kecskemét, Keszthely, Kisvárd, Miskolc, Nyíregyháza, Pápa, Pécs, Sáropatak, Siófok, Szeged, Székesfehérvár, Szombathely, Tatabánya, Zalaegerszeg* és a többi. Itt kicsit foglalkozni kellene azzal, hogy a városnevek a magyarban mikor kapnak inesszívusi és mikor szuperesszívust.

A superessívust akkor használjuk, amikor valamilyen időszakot jelölünk meg, mint például: *télen, nyáron, jövő nyáron, múlt héten, ezen a napon*, valamint a heti napokat, *hétfőn, kedden, szerdán, csütörtökön, pénteken, szombaton* (kivétel a *vasárnap*). Akkor is használjuk ezeket, amikor valamilyen módról van szó: *“lábujjhegyen jár walk on tiptoe, állapotról: békén- nyugton leave sb alone.”*²¹

A következő igék jelölik a cselekmény okát: *„aggódik vmin worry about something, búsul grieve, kesereg lament vmin over sth, civódik bicker, civakodik squabble, veszekedik quarrel vmin about sth, csodálkozik vmin wonder at sth, elmosolyodik vmin break into a smile with sth, nevet vmin laugh at sth, megbotráncozik vmin be scandalized at sth, meglepődik vmin be surprised at sth, mérgelődik vmin (vagy vmi miatt) be angry at sth.”*²² Bizonyos mellékvenek vagy névutók használhatók az *-n, -on, -en, -ön* ragokkal: *át, keresztül, túl, innen, alul, fölül, kívül, belül*, és néha „*kezdve*“ és „*fogva*“. Bizonyos kifejezések is használhatók a szuperesszívussal: *„alapul be based vmin on sth, dolgozik vmin work on sth, fáradozik vmin make every effort to do sth, gondolkodik think of/about, gondolkozik think of/about, töpreng brood over, tanakodik ponder over sth vmin sth, eligazodik vmin make sth out, okul*

²¹ Keresztes 1999: 114

²² Keresztes 1999: 114

vmin/vmiből learn one's lesson, *segít vkin/vkinek* help sb, *uralkodik vkin/vmin* rule over sb/sth.“²³

5.

A *–nál, nél* ragok, vagy adessivus (the adessive) közelebb megjelölik a tárgyat vagy a helyet, aki vagy ami mellett valami történik. Megjelölhetik a cselekmény idejét, a helyzetet, az összevetést vagy a posztpozíciót. (*A ragok a kockánál vannak.*) A *–nál* ragot a következő szavakkal használjuk, amelyek az *a, á, u, ú, o, i, ó* magánhangzókkal végződnek. A cselekmény helyét jelölik: *banknál, ablaknál, múzeumnál, állomásonál, orvosnál, kukánál, Pistánál, ajtónál* (*A kutya a kukánál ül. Kati Pistánál áll. A lány a banknál vár.*), és a személyes névmásokkal: *nálam, nálad, nála, nálunk, nálatok, náluk*. Fontos megjegyezni, hogy az utolsó magánhangzó meghosszabbítására kell figyelmet vetni: *Annánál* (*Ma este tanulok Annánál.*) A *–nél* ragot az *e, é, ü, ű, ö, ő, í, i* végző szavakkal használjuk, mint például: *étteremnél, Péternél, tanárnőnél, tevénel* (*A lány ül az étteremnél. Tegnap voltam Péternél.*)

Az adessivust akkor lehet használni, amikor valamilyen időt akarunk kifejezni: *„vacsoránál at dinner. A bevásárlásnál barátnőm volt segítségemre. My (girl-)friend helped me with the shopping.“*²⁴ Ebben az esetben a posztpozíció is lehetséges: *közben – vacsora közben, bevásárlás közben* vagy alárendelt idő mellékmondatban: *amikor vacsoráztunk, amikor ment le a nap*. Helyzetet is lehet kifejezni: *eszméleténél van, nincs magánál*, az összehasonlítás a melléknévi komparációban: *„Az alma olcsóbb az ősszibaracknál, Minél többet tanul az ember, annál többet tud“*²⁵ és posztpozíció: *„az orránál fogva vezeti he leads them by the very nose, a hajánál fogva huz pull sb by the hair.“*²⁶ Bizonyos igéket mindig adesszívussal használunk: *érdeklődik, tudakolódik, vizsgál* *vkinel*.

6.

²³ Keresztes 1999:114

²⁴ Keresztes 1999: 114

²⁵ Keresztes 1999: 115

²⁶ Keresztes 1999: 115

A -ra, -re ragok magyarázzák, hogy hova megy valaki, vagy valami, és ez gyakran csak egy rövid cselekmény. A horvát nyelvben a nominativus + „na“ konstrukciót használjuk. A –ra ragot az a, á, o, ó, u, ú magánhangzóra végző szavakkal használjuk. Ezt meg lehet tekinteni a következő példában: *asztalra, pohárra, kórházra, gyertyára, buszra, órára* (Az asztalra teszi az ebédet. A kockára teszi az életét. Ha erra az álláspontra helyezkedem...). A –re ragot használjuk az e, é, i, í, ö, ő, ü, ű végű szavaknál. példák: *üveg, tevé, szekrény, Budapest, borospince, étterem, egyetem* (Péter felszáll a tevére. Holnap megyünk Budapestre.) Amikor a helyet jelölik, akkor a hova? kérdésre felelnek, kmint e példákban: *„kimegy az erkélyre go out on the balcony, jelentkezik a tanfolyamra enroll into the course, elmegy a postára go to the post office, egyetemre to the university, követségre to the embassy, felmászik a fára climb the tree, ágra up on the branch, leül a földre sit down on the ground“*²⁷, a következő kifejezésekkel: *„egyetemre, főiskolára jar go to the university, college; jobbra to/on the right, balra to/on the left.“*²⁸

Amikor egy tervezett cselekmény idejét akarjuk jelölni, akkor is használjuk: *„Nyolcra megyek vendégségbe. I am going to the party at 8. Szerdára el kell készítenie a szeminárium dolgozatát. He has to be ready with his seminar paper by Wednesday.“*²⁹ A szublativok a hosszú tartú kifejezésekkel használjuk: *„Két éjszakára kérünk szobát. We would like a room for two nights. Az autóbusz öt percre állt meg. The bus stopped for five minutes.“*³⁰ és a delativusz kombinációban, mint például: *“percről percre from minute to minute, hétről hétre from week to week.“*³¹

Módot is jelölnek, mint például: *„Kedvünkre fürödhettünk. We could bathe to our heart's content.“*³² és a delativusal: *„lépesről lépesre step by step.“*³³ Ezeket lehet a méretre, a mennyiségre, vagy a távolságra is használni. *„Három kilométer(nyi)re /kőhajításnyira /tíz percre van van az állomás.“*³⁴ Valamilyen okkal vagy a céllal: *„büszke vmire proud of sth, felébred a kopogtatásra be woken up by knock(ing), iszik vminek az örömére have a drink to celebrate sth, ykinek az egészségére to sb's health.“*³⁵ Célt is kifejeznek: *„Az államfő hivatalos látogatásra érkezett. The head of state has arrived on an official visit. Két ruhára*

²⁷ Keresztes 1999: 117

²⁸ Keresztes 1999: 117

²⁹ Keresztes 1999: 117

³⁰ Keresztes 1999: 117

³¹ Keresztes 1999: 117

³² Keresztes 1999: 117

³³ Keresztes 1999: 117

³⁴ Keresztes 1999: 117

³⁵ Keresztes 1999: 117

való anyagot vettünk. We bought enough material for two dresses.³⁶, eredményt vagy követelményt: „*darabokra szabd* slash into peaces, *három részre oszt* divide into three (parts), *zöldre fest* paint (sth) green, *négyzetre emel* raise to the second power; *Nagy örömeinkre szolgál, hogy meghívhatjuk önt hozzánk.* It is a great pleasure for us to invite you (V form, sg.) to our place. *Az idő esősre változott.* It has become rainy. *A hőmérséklet 30 fokra emelkedett.* The temperature has risen to 30 degrees.³⁷, a posztpozícióban a „nézve” kifejezéssel és a következő igékkel és a határozószókkal: „*alapít* found, *épít* build vmire on sth, *alkalom nyílik* an opportunity presents (itself), *alkalma van* have an opportunity vmire to do sth, *bátorít* encourage, *biztat* prompt, *felszólít* call upon vkit vmire sb to do sth, *rábeszél* persuade, *kér* ask, *kényszerít* force, *kötelez* compel vkit vmire sb to do sth, *előkészít* vkit vmire prepare sb for sth, *céloz* hint at, *hivatkozik* refer to, *kitér* touch upon, *rámutat* point to vmire sth, *támaszkodik* vmire lean on sth (also in figurative sense), *emlékszik* remember, *gondol* think of/about vkire vmire sb/sth, *felel* vmire reply to sth, *megfelel* be suitable, *alkalmas* be suitable/fit, *jó* be good [suitable] vmire for sth, *alkalmatlan* be unsuitable, *nem jó* be bad [unsuitable] vmire for sth, *figyel* pay attention to, *ügyel* take care of vigyáz look after, *gondot fordít* take care over vmire sth, *elhatározza magát* make up one's mind to do, *elszánja magát* resolve on vmire sth, *összpontosít* vmire concentrate on sth, *fordít* vmiből vmire translate from sth into sth, *kicserél* vmit vmire exchange sth for sth, *készen áll* be ready/prepared, *kész* be ready vmire for sth, *korlátoz* vmit vmire limit/restrict sth to sth, *tartozik* vmi vkire sth concerns sb, *törekedik* strive, *törekszik* strive vmire for sth, *vállalkozik* vmire undertake sth, *szüksége van* need, *rászorul* be in need of/fall back on vkire/vmire sb/sth, *vár* vkire/vkit wait for sb, *leskelődik* vkire, be on the watch/lie in wait for sb, *szavaz* vkire vote for sb.³⁸

Az érzelmekre mutató szavak amelyeket a szublatívval használjuk, mint például: „*érezkenykedik* be offended by, *panaszkodik* complain about vmire sth, *dühös* furious with, *féltékeny* jealous of, *hajlamos* be inclined to do/be prone to, *kíváncsi* be curious about vmire sth, *gyanakszik* suspect, *neheztel* have a grudge against vkire sb“, és a –*rá* igekötővel kezdődő igékkel: „*ránéz* vkire/vmire look/glance at sb/sth, *ráruház* vmit vkire transfer sth to sb. “

7.

³⁶ Keresztes 1999: 117

³⁷ Keresztes 1999: 118

³⁸ Keresztes 1999: 118

A *-ról, -ről* helyhatározó ragok másik elnevezése delativus. Leírják a cselekményt, amelyben valamilyen induló pont van, és akkor valami elmozdul valahova az induló pontról. A *honnan?* kérdésre felelnek a szupereszív *hol?* felelő kérdőszavakkal. A horvát nyelvben a „*sa*” + *Genitivusz* konstrukciót használjuk: *s krova, s drveta, sa stropa* stb. Az *a, á, o, ó, u, ú* végű szavakban a *-ról* ragot használjuk: *Magyarországról, a hajóról, az ágról, a gyertyáról, a fáról a házról, a virágról, au óráról, a postáról, az irodáról, a konyháról, az ajtóról, a falról* (*A kép a falról leesik.*), a *-ről* ragot az *e, é, i, í, ö, ő, ü, ű* magánhangzóra végződő szavakban, mint *a cserép, szék, tányér, könyv, kocs, eső, étterem, Budapest, kör, követség, szőnyeg, szekrény, hűtőszekrény* szépen mutatják a vokalharmóniát a magyar nyelvben (*A cserép a tetőről esik. Az eső az égről esik.*).

Az időt csak a sublativus jelöli: „*napról napra* from day to day, *évről évre* year by year, *időről időre* from time to time.”³⁹ A módot: „*félvállról vesz vmit* make light of sth” a sublativ kombinációval: „*szóról szóra megtanul vmit* learn sth by heart.”⁴⁰ A másik határozó rag kombinációban ilyeneket használunk: „*A hőmérséklet +5 fokról -5 fokra süllyedt.* The temperature fell from +5 degrees to -5 degrees. *A tej árát 48 Ft-ról 60 Ft-ra emelték.* The price of milk has been raised from 48 forint to 60 forint.”⁴¹ Bizonyos igék delativussal használatosak, mint például: „*állít vmit vkiről/vmiről* state sth about sb/sth, *beszámol vmiről* give an account of sth, *beszél vmiről/vkiről* speak about sth/sb, *beszélget vmiről* talk about sth, *biztosít vkit vmiről* assure sb of sth, *értesít vkit vmiről* inform sb of sth, *feltesz, feltételez vmit vkiről* suppose sb to be sth/that sb does sth, *felvilágosít vkit vmiről* enlighten sb as to sth, *gondol vmit vkiről/vmiről* have an opinion about sb/sth, *gondolkozik vmiről* think of/about sth, *ír vmiről* write about sth, *képzeli vmit vkiről* imagine sb to be sth, *lemond* give up [renounce], *leszokik* give up [get out of the habit] *vmiről* sth, *megemlékszik vkiről/vmiről* commemorate sb/sth, *szó van vkiről/vmiről* sb/sth is talked about, *tanúskodik vmiről* bear witness to sth, *tart vkiről vmit* regard sb as sth, *vitatkozik vmiről* debate about sth.”⁴²

A delativuszok azért különlegesek, mert sok olyan kefejezés van, amelyek delativuszoknál állnak. Nagyon fontos a tanításban az ilyeneket a diákokkal gyakran gyakorolni, mert az ismétlés jó tanulásmód.

8.

³⁹ Keresztes 1999: 115

⁴⁰ Keresztes 1999: 115

⁴¹ Keresztes 1999: 115

⁴² Keresztes 1999: 116

A *-hoz, -hez, -höz*, ragok, az allativuszok (the allatives) leírják a mi felé valami vagy valaki elindít vagy mozdít. Ugyanis, a *hova?* kérdésre felelnek az adesszivban *hol?* felelő kérdőszavakra. A *-hoz* ragot az *a, á, o, ó, u és ú* végző szavakban használjuk, mint például: *orvoshoz, mogyoróhoz, tanúhoz, ablakhoz, kutatóhoz, tanulóhoz, magnóhoz, kórházhoz, fodrászhoz. (Holnap megyek a fodrászhoz, „magyar családhoz költözik go to stay with a Hungarian family, férjhez megy to get married.”⁴³)* A *-hez* ragot az *e, é, i és í* végű szavakban használjuk: *Edithez, vízhez* (Edithez megy.). A *-höz* ragot a következő végű szavakban használjuk: *ő, ő, ü, ű*. Itt a példák: *szerelő, becselő, néző, növényevő, szerző, Jenő, Gergő*. (Jenőhöz megyek.)

Amikor az idő kifejezésre használjuk ezeket, akkor gyakran csak a jövő cselekmény induló pontját írjuk le: *„Mához egy hétre már nem leszek itt. A week today I won't be here any longer.”⁴⁴* Gyakran megjelölik a személyt, akinek valamilyen haszna van a cselekményből: *„fellebbez a miniszterhez appeal to the minister”⁴⁵* és célt: *„Az ösztöndíj elnyeréséhez a következő feltételek szükségesek. All those wishing to obtain scholarship must satisfy the following requirements.. Törülközőt visz a szaunázáshoz. He is taking a towel for the sauna. A jó munkához idő kell! Good work takes time.”⁴⁶* A következő határozó ragok használhatóak az allativuszoknál: *„közel vmihez near sth, vmihez képest considering sth/compared with sth, viszonyítás as compared to/in comparison with sth”⁴⁷* mint a következőigék és melléknevek: *„arányít proportion to, viszonyít compare with/to vmihez sth, csatol attach to, csatlakozik join to, mellékel enclose with, tartozik belong to, ragad stick to, ragaszkodik insist on vmihez sth, alkalmazkodik vmihez adapt oneself to sth, fordul vmivel vkihez take sth up with sb, ért vmihez know about sth/be skilled in sth, gratulál vkinek vmihez congratulate sb on sth, hozzáfog start/set about, hozzákezd start/set about, hozzálát start/set about vmihez to do sth, hasonlít resemble, hasonló resemble be similar to vmihez sth, jó good, udvarias polite vkihez to sb “* (119) és stb.

9.

Az utolsó helyhatározó ragok a *-tól, -től* ragok, vagy az ablativuszok. A *honnan?* kérdésre felelnek az adesszivban *hol?* felelő kérdőszavakra. A *-tól* rag az *a, á, u, ú, o, ó* végű

⁴³ Keresztes 1999: 118

⁴⁴ Keresztes 1999: 118

⁴⁵ Keresztes 1999: 118

⁴⁶ Keresztes 1999: 118

⁴⁷ Keresztes 1999: 119

szavaknál áll, és a *-tól* rag az *e, é, ü, ű, ö, ő, i* és *í* szavaknál áll. Példák: *pályaudvar, iskola, múzeum, orvos.* (*Elmegyek a pályaudvartól. elmegyek az iskolától. A múzeumtól jövünk. A diákok az orvostól jönnek.*) Mutathatják az induló pontot a terminativusszal: *„tetőtől talpig* from top to toe, *az egyetemről hazáig* on the way home from the university, *háztól házig* from house to house⁴⁸, vagy akár a posztpozíciókkal is áll: *„messze, távol a hazájától* a long way away/far from his homeland, *nem messze a tértől* not far from the square.“⁴⁹ A tanár feladata mindig az, hogy hangsúlyozza a vokalharmónia fontosságát és a kivételeket, ha léteznek ilyenek.

Megjelölik az eredetet: *„Levelet kaptam az apámtól.* I received a letter from my father. *Sok művet ismer Bartóktól.* He knows a lot of works by Bartok.“⁵⁰ Az ablativusz rag állhat a kívánság és a kérelem jelentésű igékkel: *“Pénzt kér a barátjától.* He asks his friends for money.“⁵¹ Rámutathat az agensre a passzív struktúrált mondatokban: *„a minisztériumtól (a minisztérium által) elrendelt adatgyűjtés* data collection ordered by the ministry.“⁵²

Meghatározott időpontot mutathatnak, vagyis mikor a cselekmény elkezdődött: *„Kora hajnaltól ébren van.* He has been awake from the crack of dawn.“⁵³ Jelölhetik a cselekmény induló pontját a terminativusszal: *„reggeltől estig* from morning to night“⁵⁴, vagy az okát: *“Nem tudott szóhoz jutni a meglepetéstől.* He was speechless with surprise“⁵⁵, és a *„kezdve“* és *„fogva“* segédigékkel. Az ablativuszt összekötjük a félelem vagy az elválás kifejezésekkel: *„fél vkitől/vmitől* fear sb/sth, be afraid of sb/sth, *tart vkitől/vmitől*, be afraid of sb/sth, *megijed* be frightened, *megrémül* be terrified *vkitől/vmitől* of sb/sth, *óvakodik vkitől/vmitől* beware of sb/sth, *elválík vkitől* part from sb, *távolodik vmitől* move away from sth.“⁵⁶

⁴⁸ Keresztes 1999: 116

⁴⁹ Keresztes 1999: 116

⁵⁰ Keresztes 1999: 116

⁵¹ Keresztes 1999: 116

⁵² Keresztes 1999: 116

⁵³ Keresztes 1999: 116

⁵⁴ Keresztes 1999: 116

⁵⁵ Keresztes 1999: 116

⁵⁶ Keresztes 1999: 116

2.3. Mutató névmások

A magyar nyelvben új szavakat lehet készíteni a létezőkből. Erre nagyon jó példa a mutató névmások, amelyek kapcsolatban vannak a helyhatározó ragokkal és ezekből keletkeznek. Megmutatunk néhány példát: **Abban a házban** lakom. **Abban a klubban** vagyok. **Ebben a városban** lakik.

Csak röviden megemlíjtük ezeket az asszimilációkat és keletkezésüket:

eddig/addig (ez + ig = eddig, az + ig = addig);

ekkor/akkor (ez + kor = ekkor, az + kor = akkor);

ebbe/abba (ez + ba = ebbe, az + ba = abba);

ebből/abból (ez + ből = ebből, az + ből = abból);

ezért/azért (ez + ért = ezért, az + ért = azért);

ehhez/ahhoz (ez + hez = ehhez, az + hoz = ahhoz);

ennek/annak (ez + nek = ennek, az + nak = annak);

ennél/annál (ez + nél = ennél, az + nál = annál);

erre/arra (ez + re = erre, az + ra = arra);

erről/arról (ez + ről = erről, az + ról = arról);

ettől/attól (ez + től = ettől, az + tól = attól);

evvé/avvá or ezzé/azzá; evvel/avval or ezzel/azzal

A mutató névmások többes számát is meg kell említeni: *ezek/azok*. Persze a tanár feladata az, hogy megemlítsse, milyen módon kell használni ezeket a névmásokat. A mutató névmás mindig a többes számú főnév mellett áll. Folytatásban néhány példa erre: **Azok a szoknyák feketék.** Kérem távolítsa **ezeket a kutyákat.**

3. A helyhatározó ragok tanítása

Megmutattuk, hogyan kell használni a helyhatározó ragokat, és számtalan példával bemutatjuk, hogyan kell ezeket használni. Most megnézzük, hogyan lehet a helyhatározó ragokat tanítani. Az alábbi óravázlatokban megtekintjük, hogyan kell bemutatni az ilyen témát a diákoknak, vagyis bemutatjuk a célokat, amelyeket szeretnénk elérni tanítás közben, illetve hogyan reagálnak a diákok a különböző tanítási módszerekre. Ezután megpróbáljuk előre meggondolni a felbukkanható gondokat, amelyek az anyag átadásakor keletkezhetnek. Ilyen módon sok problémát lehetne megkerülni, és tudjuk biztosítani azt, hogy az anyag optimálisan legyen át adva.

Törekszünk arra, hogy bemutassuk az olyan motivációs módszereket, amelyek segítségével a tanítás is könnyebben tud folyni, és segíti az anyag megtanulását. A tanár olyan módszereket fog használni, mint: különféle játékok, vetélkedők, brainstorming és a többi. A nyelvtan tanítása gyakran nem a legizgalmasabb témakör, a diákok sokszor nehéznek és bonyolultnak tartják. Éppen ezért kell a tanárnak motivációs feladatokkal az érdeklődést felkelteni a tanulóknak, hogy azok el tudják sajátítani az anyagot. Néhány óraterv segítségével megpróbáljuk bemutatni, hogyan lehet az ilyen anyagot átadni a diákoknak, és hogyan kell a diákokat ahhoz motiválni. Összpontosítani fogunk a magyar nyelv sajátosságaira, és hogyan okozhatnak gondokat a diákok számára.

3.1. Az első óraterv

Az első óratervben az ismétlés és a verseny módszer segítségével fogjuk bemutatni a tananyagot, vagyis a ragokat a diákoknak, és motivációs feladatokkal biztosítani azt, hogy meg is tanulják az anyagot. Ebben a konkrét helyzetben a tanár a frontális módszert használja az óra elején, mert ő az, aki a könyv segítségével felolvassa a feladatokat, és a diákok megoldják azokat. A diákok horvátok és ötödik osztályos tanulók. Már öt éve tanulnak magyarul és tudják felületesen használni a ragokat. Mivel ez nem az első óra, a diákok már jól ismerik a magánhangzó-harmónia szabályait a magyar nyelvben. A tanár azt kéri, hogy a diákok ismételjék el a ragokat és hogy gyakorolják a használatukat az órán. Ezekkel a bevezető feladatokkal a diákok a mutató névmásokat is gyakorolják, amelyek a következő tananyaghoz kapcsolódnak, amely a mutató névmásokról szól.

Az óra elején csupán a tanár szólal meg. Elmodja, hogy ma elismételik a múlt órai anyagot, a ragokat. Ezeket már ismerik, de ma fogják a tudást bővíteni. Az órán egy kis verseny is lesz. A diákoknak meg van engedve, hogy kérdéseket tegyenek fel, amikor nem értenek valamit, de írni nem szabad, mert az elvonja a figyelmet a témáról és nem tudják követni az órát. Mivel ez kontraproduktív lehet, leírni az elhangzottakat csak utána javasolt. A feladatok gyakorlata mellett motivációs feladatok is találhatóak, amelyek az óra másik részében zajlanak le. Ekkor a tanár felosztja a diákokat csoportokra, és egy rövid vetélkedő kezdődik, amelynek a győztese díjat is nyerhet. A vetélkedő témája az óra témájához kapcsolódik. A tanulók megismerkednek a magyar helyhatározó ragok alap használatával a magánhangzó-harmóniáról szóló anyag után. Ezen az órán a diákok a kifejezést fogják fejleszteni és a magyar nyelv alapvető nyelvtani szabályosságait ismételni.

Az óra elején a tanár a tábla elé hív néhány diákot, akiknek az a feladatuk, hogy a fölírt mondatokat kiegészítsék. Ezek után a többi diák is sorra kerül. Ezt a példát a *Színes magyar nyelvkönyvből 1.* vettük. Az első feladatban csak a *-ban, -ben, -ba, -be* és *-ból, -ből* ragokat szabad használni:

„Ez ... az alagút ... világos van.

Ez ... a világos alagút ... autók jönnek ki.

Az ... a sötét alagút ... egy vonat megy be.

A vidéki család az ... a kis város ... lakik.

Az ... a város ... utazunk Budapestre.

Ez ... a város ... autóbuszon érkeznek a munkások. „⁵⁷

“

A második feladatban csak a *-n, -on, -en, -ön, -ra, -re és -ról, -ről* ragokat szabad használni. Például:

„Ezek ... a pályaudvarok ... külföldi vonatok is érkeznek.

Ezek ... a pályaudvarok ... sok vonat áll.

Azok ... a pályaudvarok ... vidékre indulnak a vonatok.

A tantermek ez ... az emelet ... vannak.

Ez ... az emelet ... lépcsőn mennek fel a tanárok.

A földszintről az ... az emelet ... megy fel a lift. “⁵⁸

A harmadik feladat pontosan olyan, mint az első és a második, de itt *-nál, -nél, -hoz, -hez, -höz és -től, -től* ragokat használjuk.

„Ez ... a kép ... sok ember áll.

Péter ellép ez ... a kép ... , és az ... a kép ... megy.

Ez ... a város ... egy keskeny kis út megy a hegyek felé.

Ez ... a város ... fordul az autóbusz a folyó felé.

Az autók nem az ... a város ... mennek a folyóhoz. “⁵⁹

Amikor ismétlésről van szó, okvetlenül kell ösztönözni a tanulókat, hogy szabadon kérdezzenek, amikor valamit nem értenek, ugyanis a feladat célja az ismétlés és az ellenőrzés, ekkor még lehet javítani. Kevés az idő utána.

Hasonló feladatokat ad a tanár a többi ragokra is, és a feladat elvégzéséhez 10 percet szán, ha marad elég idő. Ez idő alatt a tanár új feladatokat ír a táblára, amelyeket később fog használni. Ezután a tanár felszólít néhány diákot, akiknek el kell olvasni, amit leírtak a táblára, és a tanár kijavítja a hibákat.

⁵⁷ Erdős,Kozma,Prileszky,Uhrman 1987: 121

⁵⁸ Erdős Kozma,Prileszky,Uhrman 1987: 121

⁵⁹ Erdős Kozma,Prileszky,Uhrman 1987:121

Amikor elolvasták a ragokat, a tanár három vagy négy csoportra osztja a tanulókat. A tanulók maguk között választanak egy képviselőt ehhez a feladathoz. A tanár megnyitja a vetélkedőt. A győztes csapat egy tábla csokoládét nyer. A tanár tíz kérdést tesz föl a csapatoknak (hasonló feladatokat, amelyeket már maguk is csináltak). Itt egy példa a *Színes magyar nyelvkönyv 1.*:

„A szoba_____ meleg van.

Január_____ hideg van.

A munkások ebben a _____ban dolgoznak.

A diákok _____ban nem tanulnak, hanem vidéken pihennek.

A család szombat _____étteremben vacsorázik.

Az asztal_____ vaj, kenyér és kávé van.

Ezen a _____en nincs jó film a budapesti mozikban.

Ezen a _____en Péter ül a televízió előtt.

Jövő_____munkát keresek az egyik tudományos intézetben.

Az egyetem_____megyek, 8-kor előadás van.“⁶⁰

Ilyen módon a tanár meglátja, hogy a tanulók milyen mértékben sajátították el az anyagot. A győztes csoport megkapja a csokoládét.

Az óra végén a tanár röviden hangsúlyozza a magánhangzók meghosszabítását, hogy a tanulók jól megjegyezzék.

Házi feladatként a tanulók 20 szót kapnak, amelyekre helyhatározó ragokat kell tenni.

Ebben az óratervben csak egy lehetséges módszert mutattunk be, amikor ilyen bonyolult anyagot kell átadni a diákoknak. A motivációs feladatokat is használjuk, hogy mégis növeljük a diákok érdeklődését, és hogy a nyelvtan tanulása minél érdekesebb legyen számukra.

⁶⁰ Erdős Kozma, Prileszky, Uhrman 1987: 225

3.2. A második óraterv

A második óratervben adunk még egy ötletet, hogyan lehet egy horvát anyanyelvű, ötödik osztályos diákokkal elismételni a ragokat. A diákok már öt éve beszélnek magyarul és jól tudják a ragokat használni. Ma a diákok bővítik a magyar helyhatározó ragok ismeretét. A diákok csoportokban fognak dolgozni. A tanár akarja a ragokat ismételni a diákokkal egy izgatóbb módon. A diákok már felkészülve jönnek az órára. Az volt a házi feladat, hogy elolvassák a helyhatározó ragokról szóló leckét. A diákok a múlt órán csoportokat választottak, és minden csoport olvasnivalót kapott. Például, az első csoport a *-ban, -ben, -ba, -be* és *-n, -on, -en, -ön* ragokkal foglalkoznak. A második csoport a *-tól, -től, -ra, -re* és *-ról, -ről*, a harmadik csoport *-nál, -nél, -ból, -ből* és *-hoz, -hez, -höz* ragokkal. A diákok egyedül eldöntik, hogyan lehet előadni a ragokat társaiknak, mert ők vezetik az órát. Szabad plakátokat csinálni, a táblára írni, vagy bármilyen más módon bemutatni a témát.

Ilyen módon a tanulók ismételik az agglutináló nyelvek szabályait és ezek segítségével bonyolultabb nyelvi konstrukciókat tudnak készíteni. A diákok az egyéni gondolkodást, a közreműködést és a kollegialitást fejlesztik. A diákok a helyhatározó ragok ismeretét és a magyar nyelv alapvető nyelvtani szabályosságait mutatják be. A tanár arra ügyel, hogy a diákok szabályosan ejtsék a szavakat.

A diákok már az óra elején csoportokban ülnek, mert az elmúlt órán így beszéltek meg a tanárral, és kiválasztják a csoport képviselőjét. Mivel a házi feladat az volt, hogy olvassák el a leckét, a tanár megkéri a csoportok képviselőit, hogy röviden mondják el az osztálynak, amit elolvastak és hogy hogyan fogják a ragokat előadni. A diákok csinálhatnak plakátokat, vázlatokat, játékokat vagy vicceket. Fontos hangsúlyozni, hogy a tanár ragaszkodjon ahhoz, hogy szabad kérdéseket föltenni annak érdekében, hogy később ne bukkanjanak föl hibák.

A három csoport között felosztjuk a három fajta helyhatározó ragokat, amelyeket a csoportok feldolgoznak és előadnak a többieknek. A diákok a helyhatározó ragokat fölírhatják a táblára, a füzetükbe vagy a plakátokra, amelyeket készítettek. A tanulóknak 20 percük van,

hogyan készítsék az anyagot, amelyet be kell mutatniuk az osztálynak. Húsz perc múlva a diákok bemutatják az anyagot az osztálynak. Szabadon használják a segédeszközöket, amelyeket maguk készítettek: jegyzetek a táblán, a füzetükben, vagy a plakáton. A tanár ez idő alatt figyelmesen követi és értékeli a csoportok munkáját. Ez a szakasz azért fontos, mert otthon olvasták az anyagot. Alapvető, hogy most kédezzenek, és hogy most lehessen javítani.

Például, az első csoport készít egy játékot. Lehet a „kakukktojást” használni. Mindenelőtt egy diák a csoportból röviden előadja, amit olvasott a ragokról és a használatukról. Egy másik diák felírhatja az első feladatot a táblára:

„szoba____, asztal____, könyv____, cigaretta____, ház____.”

Az lesz a feladat, hogy a másik csoport találja meg a kakukktojást, de csak a *-ban, -ben* ragokat használva. Lehet több szót írni. Itt a kakukktojás a „könyv” szó. A második feladatban lehet csak a *-ba, -be* ragokat használni. Például:

„pohár____, egyetem____, lakás____, ház____, laboratórium____.”

A harmadik feladatban csak a *-tól, -től* ragokat szabad használni:

„posta____, orvos____, kórház____, szék____.”

Ez idő alatt a tanár körbejárja a csoportokat és segítséget nyújt, valamint megdicséri a jó munkát és a motivációt. A csoportok, amelyek nagyon jó munkát végeznek, jegyeket is kaphatnak, vagy csupán dicséretet.

A második csoport készíthet egy plakátot. Lehet rajzolni: színes ceruzát, papírt, vagy filctollat használni. Az a fontos, hogy a diákok leírják, melyik ragokat használtak, mire használjuk ezeket és arra példákat adni. Mint az alábbiakban:

„*-tól, -től*, ragok a *honnan?* kérdésre felelnek

a *-tól* rag az *a, á, u, ú, o, ó* végző szavaknál használható;

a *-től* rag az *e, é, ü, ű, ő, ő, i* és *í* szavaknál használható

Példa: *iskolatól, múzeumtól, háztól, de étteremtől, térképtől*“

Ilyen módon bemutatják a másik ragokat is. Persze lehet többet róluk mondani, nem kell mindent a plakátra írni.

A harmadik csoportban rajzolhatnak képeket. Minden képen van egy tárgy, amely mozog vagy tart valamerre. Lehet az egy taxi, kocsi vagy egy kerékpár. Ehhez a feladathoz lehet a *Halló, itt Magyarország! 1.* könyvet használni. Ez a könyv nagyon hasznos, mert sok ilyen érdekes feladat illusztrálva van benne. A diákok lerajzolhatják, hogy *hova?*, *hol?*, vagy *mihez?* megy a kocsi vagy a kerékpár. Lehet lerajzolni egy pályaudvart is, és nyílacszkával bemutatni, hogy hova megy a kocsi. Egy diák azt kéri az osztálytól, hogy írják le, mi történik a képen, de csak a *-hoz*, *-hez*, *-höz* ragok használatával. A diákok leírják: „*A taxi a pályaudvarhoz érkezik*“⁶¹ vagy „*A taxi a pályaudvartól indul*.“⁶²

Az óra végén a tanár a jegyzetek és a diákok által készített plakátok segítségével összefoglalja az anyagot. Még egyszer felsorolja a helyhatározó ragokat, és hangsúlyozza a vokálharmonia és az utolsó rövid magánhangzó megnyúlásának a fontosságát. Mivel már elvégezték a feladatokat otthon, az órán is nincs szükség házi feladatra.

Ebben az óratervben látható, hogyan tudjuk a csoportmunkát használni a magyar helyhatározó ragokat tanításakor. A diákok együtt dolgoznak, és mindenki egyaránt meg tudja mutatni kreativitását. Szabadon írnak a táblára, a füzetükbe, készítenek plakátokat, sőt maguk is javasolhatnak ötleteket az anyag feldolgozásához. A pozitív oldala az, hogy mindent el tudnak végezni időn belül, és a tanár tudja őket követni folyamatosan. Mindenki dolgozik, és ez nagyon fontos a csoportmunkában. Mivel már otthon felkészültek a diákok, az óra produktuma, azaz az óra célja csak az ellenőrzés és az összefoglalás lesz.

3.3. A harmadik óraterv

Most nézzünk meg egy óratervet, amelyben a komparatív tanítási módszert fogjuk használni a magyar helyhatározó ragok tanításához, és párhuzamba hozzuk a horvát és az angol nyelvvel. A diákok negyedikesek, horvátok és angolul is beszélnek négy éve. A magyar

⁶¹ Erdős. Prileszky 2002:56

⁶² Erdős. Prileszky 2002:56

nyelvet csak két éve tanulják. A tanár könnyebbíteni akarja az órát komparatív tanítással. Az a célja, hogy a diákok összehasonlítsák a horvát és az angol nyelvet a magyarral. A magyar nyelvben a ragokat csupán ráépítjük a szótőre, de a horvátban és az angolban szükséges prepozíciót is használni.

Mivel a diákok már tanulnak angolul, és horvát az anyanyelvük, a tanár kezdheti az órát egy játékkal. Megadja az utasításokat: csak az *asztal* és a *labda* szót szabad használni, ezeken kívül határozó ragokat is kell használni, hogy leírják hol található a labda. A tanár elveszi a labdát és az asztalra teszi, az asztal alá teszi, az asztal mellé, vagy az asztalba. Ekkor megkéri a diákokat, hogy modják meg horvátul, hol a labda. A diákok válaszolnak, a tanár megdicséri őket és újra megkéri őket, hogy modják meg, hol a labda, de most angolul. Például, ha a labda az asztalon van, akkor a diákok horvátul kimondják „loptica je na stolu“, angolul „the ball is on the desk.“ Azután a tanár megváltoztatja a labda helyét, és az asztal fiókjába teszi. A diákok felelnek: „loptica je unutar stola“, „the ball is inside the desk“ vagyis „the ball is in the desk.“

A játék után, a tanár bevezeti a témát: „Ma a magyar helyhatározó ragokat tanuljuk. Megnézzük, hogyan különbözik a használatuk az angol és a horvát nyelvben.“

A bevezetés után, a tanár a táblára rajzol egy nagy kockát vagy egy hansoló alakot s arra ráírja a helyhatározó ragokat, megjelölve az irányokat. E mellett odairja a megfelelő angol és horvát prepozíciókat (pl. magy. *-n, -ön, -on, -en*, horvát *na*, angol *on*). Nyílacsskákkal ábrázolja az irányokat (*a kockában, kockánál, a kockától, a kockára* stb.), és leírja a kilenc helyhatározó ragot. Azután hangosan és érthetően elolvassa a ragokat. (*-ból, -ből, -hoz, -hez, -höz, -ba, -be, -tol, -től, -rol, -ről, -ra, -re* stb.) Ha a tanulóknak valamiért nem érthető az anyag, a tanár megismételi. A tanár ragaszkodik ahhoz, hogy a diákok ne írjanak semmit a füzetükbe, amíg az anyagot mindenki meg nem értette. Miután a tanár fölírta a ragokat a táblára, mindent elmondott, és ha nincs több kérdés, akkor írják le a tanulók a füzetükbe a ragokat.

Amikor a diákok átmásolták a ragokat és a kockát a tábláról, a tanár a tankönyvből vagy a munkafüzetből készít szavakat, amelyeket a diákoknak ragokkal kell kiegészíteni. Például: „Ezekre a szavakra *-ban* vagy *-ben* ragot teszünk?“ és elolvassa a következő szavakat, amelyeket a tanulók leírnak füzetükbe:

„asztal____, teve____, ágy____, ág____, szekrény____, papír____, füzet____, szoknya____, pohár____, szív____“.

„Ezekhez a szavakhoz –hoz, -hez vagy –höz ragot teszünk?

Pályaudvar____, orvos____, vár____, templom____, felhő____ stb.“

Miután lerajzolták és átírták az ábrát és a példákat, a tanár újra előveszi a labdát és elmagyarázza annak a pozícióját a helyhatározó ragok használatával: „*a labda az asztalon van.*“ A diákok kimondják utána horvátul és angolul. Ezután a tanár megcseréli a szerepeket és mondja: „*loptica je na stolu*“, „*the ball is on the desk*“ és a diákok kimondják magyarul: „*a labda az asztalon van.*“ Ezt a feladatot többször is lehet megismételni.

Házi feladatként a diákok két szót kapnak; *macska* és *ház* és *otthon*, s mint az órán is, három nyelven írják le a feladatot.

A komparatív tanítási módszerrel nagyon jó eredményhez tudunk jutni, mert az idegennyelv tanulását áthidaljuk az anyanyelv tudásával. Fontos, hogy a tanár két, vagy inkább három nyelvű legyen.

4. Ötletek nyelvtanárok számára

Ahhoz, hogy a tanár ilyen témát minél sikeresebben tudjon bemutatni, korszerűbb tanítási módszereket kell használnia. Ebben a fejezetben felsorolunk néhány ötletet a nyelvtanárok számára. Különösen azzal fogunk foglalkozni, hogy milyen módszerekkel tudnánk sikeresebben bemutatni, feldolgozni és gyakorolni a helyhatározó ragokat, miközben a diákok vonását centrálisnak tartjuk. Szó lesz a következőkről: kakkuktozás játék, hamis tollbamondás, bingó, és a többi. Ezeket a módszereket különféle szituációkban kell használni. Használhatjuk ellenőrzéskor, összefoglaláskor, de az ilyen játékok alkalmazása a diákok kreativitására és memóriájára is hatnak. Ezek a játékok használhatók nem csak a helyhatározó ragok tanításához, hanem az igék, melléknevek, főnevek tanításakor is. Bemutatunk olyan

példákat is, amelyekben rajzolással, leírással, és térbeli orientációval, könnyen lehet az ilyen fajta anyagot gyakorolni és ellenőrizni. A *165 ötlet nyelvtanárok számára* könyvben a szerzők több ilyen módszert sorolnak fel, amelyek a tanítási folyamatban használhatók.

Az első ötlet, amelyet megtekintünk, a helyhatározó ragok gyakorlására vonatkozik, de használhatjuk a szavakat, kifejezéseket bármilyen más ragok gyakorlásánál is. Ezt az ötletet azért választottuk, mert szerintünk értékes, tanulságos a diákok és a tanárok számára egyaránt. Ezeken kívül egyfajta újdonságot is hoz.

A kakkuktozás játék szabályai így hangzanak: a tanár felosztja az osztályt csoportokra az osztály létszámától függően és a táblára felír néhány feladatot. Például az első feladatban felírja a következő szavakat: *az asztalon, a széken, a képen, a bankban*. A szavak mögött logikus kapcsolat kell, hogy legyen. Itt látható, hogy a kakkuktozás a *bank* szó, mert egyedül itt található a *-ban, -ben* rag, a többi szóban pedig az *-n, -on, -en, -ön*. A diákok feladata az, hogy megtalálják a kakkuktozást. Ez egy nagyon könnyű játék, és ideális a óra elején mint motiváció, vagy mint ismétlés az óra végén. Második feladatként szerepelhet: *Péternél, a banknál, a fánál*. Itt persze a *Péter* szó a kakkuktozás, mert egyedül ez a szó tulajdonnév. Ezzel a játékkal a nyelvtan részeit lehet gyakorolni, irodalmat stb. A győztes csapat az, amelyiknek több helyes válasza volt.

A második példaként egy rögtönzéses játékot mutatunk be:

„Szint:	kezdő, középhaladó, haladó	Csoportmunka
Cél:	jelenet kitalálása, eljátszása	
Idő:	30 perc	
Előkészítés:	A tanár 4 téma mindegyikére ír 8-10 szót (kifejezést) és kártyákat témánként dobozba/borítékokba helyezi.	
Pl.:		
	SZEMÉLY	HELY
	Csavargó	tengerpart
	Bankigazgató	kórház
	Géveltérítő	erdő
	Vadász	könyvtár
	Popsztar	biliárdszoba

Stb.

Stb.

IDŐ

IDŐJÁRÁS

Éjfél

aszály

Hajnal

köd

1939

szélvihar

Déli 12

zivatar

17 óra 30

fülledtség

Stb.

Stb.

1. 3 fős csoportokban folyik a munka. Egy tanuló minden csoportból kijön és húz egy-egy kártyát a három borítékból és a személy feliratából is hármat.
2. A csoportok kigondolnak egy rövid kis jelentet (lehet pantomim is), melybe belefoglalják azt az információt, ami a kártyáikon szerepel.
3. Miután a csoportok eljátszák jeleneteiket, a „néző” csoportnak ki kell találnia a személyeket és körülményekre vonatkozó fogalmakat.⁶³

Ezt a játékot könnyen lehet alkalmazni különféle témákhoz, főleg a helyhatározó ragok tanításához, mert a diákok már a leírásakor kezdik gyakorolni ugyanazokat. Például a tanár megkérheti, hogy a kártyákon lévő szavakat használják mese készítésekor olyan módon, hogy a helyhatározó ragok irányítsák a történetet. Ez a módszer nem csak kiváló a helyhatározó ragok tanításához, de a diákok képzeletét is fejleszti.

„Szint: kezdő

Csoportmunka

Cél: személyek, öltözékek leírása

Egész osztály

Idő: 30 perc

Előkészítés: -

1. A tanulók 3-4 fős csoportokban előkészítenek egy rövid divatbemutatót, melyben egy kivételével a csoport tagjai lesznek a modellek. A modellként nem közreműködő tanuló lesz a bemondó, aki bemutatja a modelleket.

⁶³ Gedeon, Tóth, Rádai 1991: 254

Legyen a csoportnak legalább 15 perce, hogy összegyűjthessék és leírassák, amit egymásról mondani szeretnének.

2. Maga a divatbemutató lefolyhat úgy, hogy egy csoport egyszerre csak egy másik csoportnak mutatja be a modelleket, de lehet az egész osztály előtt is tartani a show-t. A közönség tagjai persze tapsolhatnak, fűtülhetnek attól függően, hogy mennyire nyerte el tetszésüket egy-egy modell vagy bemutatása.

A feladat többször ismételhető. A tanár segítsen, ha a tanulók a felkészülés során szókincsbeli nehézségekkel küszködnek.⁶⁴

A következő példánál a tanár a tanári asztalát tudja használni. A tanár körbejárja az osztályt és begyűjt néhány kisebb tárgyat, mint: radír, ceruza, tolltartó, füzet, vonalzó, és a többi. Ez után a tanár fölteszi a tárgyakat az asztalra, és a diákok feladata az, hogy megmondják, hol vannak a tárgyak. Ilyen módon jól tudják gyakorolni a helyhatározó ragok használatát. Például, a tanár kérdezheti "*Hol van a ceruza?*", a diákok felelhetnek: "*A ceruza a füzetben van*", "*A ceruza az asztalon van*", "*A ceruza a tolltartóban van*". A diákok leírhatják, hogy a tanár mit hová tesz, vagy mi hol van. Továbbá a tanár egy átlátszó műanyag zacskóba teheti a tárgyakat. A tanulók ilyen módon gyakorolják a *-ban*, *-ben*, *-ba*, *-be* ragokat. Ezt a játékot át lehet alakítani csoportok közötti versenyre is.

A negyedik ötlet képes kártyákat tartalmaz. A tanár felosztja az osztályt csoportokra és minden csoport kap egy csomó színes ceruzát. Mindenki a csoportban kap egy kártyát is, amelyen egy mondat szerepel. A mondatok a már felsorolt helyhatározó ragokat tartalmazzák. Például: "*Lacika bemegy a boltba.*" Minden diák feladata az, hogy lerajzolja a megadott helyzetet. A tanár készíthet egy egész történetet is, és a csoportok különböző tagjának a feladata, hogy a történet részét rajzolja le. Például: "*Lacika bemegy a boltba, a boltban vesz egy kiflit. Lacika a parkba megy, egy padra ül és megeszi a kiflit.*" A történet terjedelme a csoportok létszámától függ. A tanár ezt a módszert is versennyé alakíthatja, és a győztes az a csoport lesz, amelyik leggyorsabban rajzolta le a történetet. Ugyanakkor meg is lehet fordítani a játékot, hogy a tanár az, aki behoz egy képet, és a tanulók azok, akik egy mesét készítenek a kép segítségével.

⁶⁴ Gedeon, Tóth, Rádai 1991: 257

Még egy érdekes tanulási módszer lehet a „bekerítő kérdések” elnevezésű játék.

„Szint: kezdő, középhaladó, haladó

Pármunka

Cél: kérdésfeltevés, szavak ismétlése

Idő: 15 perc

Előkészítés: -

1. A tanár minden tanulónak ad egy szót. (A párok nem ismerhetik egymását.)

A játék célja az, hogy a tanulók olyan kérdést tegyenek föl párjuknak, amire válaszul a saját szavuk hangzik el, amelyet kaptak. Pl. a tanuló szava: *erdő*.

A: Hol él az állatok nagy része?

B: A tengerben.

A: Hol vándorol Hófehérke, mielőtt megérkezik a törpék házába?

B: Az erdőben.

2. Miután a pár mindkét tagja kitaláltatta a másikkal szavát, maguk választanak az elmúlt órák új szavai közül néhányat s azokkal folytatják a játékot.

Variáció: E játék megfordítottja az, amikor a válaszoló fél sejti, hogy milyen választ vár a kérdező válaszul kérdésére, s megpróbálja azt a szót mindenképpen kikerülni feleleteiben.

Pl:

A: Hol dolgozik a hét törpe minden nap?

B: A föld alatt.

A: Honnan jutnak a törpék szénhez?

B: A pincéből felhozzák.

A: Követ is, aranyat is itt lehet találni, hogy hívják?

B: Bánya.⁶⁵

A tanár feloszthatja az osztályt csoportokra, de egyéni munkával is tudja elkészíteni ezt a játékot. A tanár frontálisan áll és olvassa a mondatokat. Amikor eljut egy olyan szóig, amelyre ragot kell tenni, megáll, és a tanulóknak kell megmondani a helyes ragot.

Például: „*A lány ül a szék_____.* *A medve alszik a barlang_____.*”

⁶⁵ Gedeon, Tóth, Rádai 1991: 58

Az ilyen gyakorlatok enyhítik a tollbamondáskor keletkező stresszt. A tanulók szabadabban oldják meg a feladatokat, mert már találkoztak velük előbb, amikor játszottak. Persze a mondatok száma és azok bonyolultsága az osztálytól függ. Ez a játék is lehet verseny, párokban vagy csoportokban. Sőt, a tanár kiválaszthat egy-egy képviselőt minden csoportból, akinek a feladata az lesz, hogy a táblára írja csoportja válaszait. Minden képviselő más mondatot kap, amelyet a csoport segítségével kell elkészíteni és fölírni a táblára.

Szó lesz még egy játékról, amely hasonlít a „bekerítő kérdések” játékhoz, a neve fordított barkochba. Bár ez egy ismétlésre való játék, a tanár át tudja alakítani a helyhatározó ragok tanítására olyan módon, hogy a diákok csak olyan szavakat választhatnak, amelyek helyhatározó ragot tartalmaznak. A játék így hangzik:

„Szint: kezdő, középhaladó, haladó
Cél: Szavak gyakorlása, mondatalkotás
Idő: 10-15 perc
Előkészítés: -

A gyakorlat annyiban a barkochba ellentettje, hogy akinek ki kell találnia a szót, az nem kérdez, hanem hallgat, s akik a szóra gondolnak, azok adnak egyre több információt a szóról.

1. Egy tanuló kimegy a teremből, a többiek választanak egy szót. (A tanár kikötheti, hogy a mostanában tanultak közül válasszanak.)
2. Amikor a kiküldött tanuló bejön, társai sorban különböző információkat adnak neki a szóról, fokozatosan egyre több jellemzőjét adják meg.

Pl.: a választott szó: *törpe*

A: Mesékben gyakran szereplő figura.

B: A valóságban van ilyen ember.

C: Sok nehézséggel jár, ha valaki ilyenek születik.

D: Az egyik híres mesében 7 van belőle. Stb.

Amint a megfejtés elhangzik, új tanuló megy ki.

3. Kisebb csoportokban folytatják a játékot.⁶⁶

A helyhatározó ragok tanításához a bingó játékot is tudjuk használni, csak abban különbözik az eredetitől, hogy a számok helyett szavakat használunk. A tanár megkéri a tanulókat, hogy házi feladatként készítsenek egy A4 nagyságú papíron egy táblázatot, amelyet

⁶⁶ Gedeon, Tóth, Rádai 1991: 58

16 vagy 24 mezőre kell osztani. Minden mezőbe be kell írni egy szót, amelyet a tanár megadott, például: *az égen, az autóban, a háznál, a postánál, az asztalhoz* stb. A tanár magával hoz az órára filctollat. Az óra elején a tanár begyűjti a papirokat, és megkeverve kiosztja, hogy mindenki másét kapja. Ezt a feladatot egyéni munkában kell elvégezni. Amikor kiosztotta, és minden tanulónak van egy táblázata, a tanár elkezd olvasni a szavakat, és a tanulók, amikor meghallják azt a szót, amely a táblázatukban szerepel, akkor bekarikázzák. Ehhez a játékhoz jó hallás kell, de szerencse is. Ha a diák helyesen karikáz be elég mezőt, lehet az 5 vagy 10, ő lesz a győztes. A játék sikeressége nagyban a tanulóktól is függ, mert ha nem végzik el a házi feladatot, vagy nem figyelnek, amikor a tanár olvas, a játék sikertelen lesz.

Az utolsó játék elnevezése, amelyről szó lesz, *Vak vezet világtalant*. A diákok a tanár segítségével átrendezik az egész tantermet. A székeket és az asztalokat olyan módon rakják össze, hogy azok egy térképet alakítsanak. Az egyik asztal buszmegállót fog ábrázolni, a másik a vasúti pályaudvart, a harmadik a kórházat. A székek pedig kis parkokat, iskolákat, vagy boltokat képviselnek. A tanulók papírokra írják az elnevezéseket és fölteszik a megfelelő bútordarabra. Ebben a játékban két fő játékos van, a többiek arra figyelnek, hogy minden a szabályok szerint történjen, amíg ők kerülnek a sorra. Egyik játékosnak be van kötve a szeme, és csak akkor tudja megjárni a "várost", amikor a másik játékos megszólal az utasítással. Például: "A kórháznál fordulj jobbra, most a buszpályaudvarhoz közeledsz, fordulj balra és a boltnál vagy." Persze, a tanulóknál egy célpontot is meg kell adni, mint a bolt vagy a kórház, és amikor a "vak", vagyis a játékos akinek be van kötve a szeme, elérte a célt, a játék a pár számára befejeződött. Ha az osztály létszáma kicsi, akkor csak váltakozhatnak a párok. Amikor valaki csalni akar a játékban, akkor "börtönt" is lehet építeni, és oda helyezni a tettet néhány percre. Ennek a játéknak a sikere a diákok kollégiálisságától, a tanteremtől és a diákok létszámától függ. Ha a tanterem elég nagy, egyszerre több pár is játszhatja a játékot. A játékot nem feltétlenül kell ilyen párokban játszani. Lehet például olyat játszani, hogy egy diák "turista" és a többiek magyarázzák, merre kell menni. Mikor ezt megtudja, az a feladata, hogy emlékezetből eljusson a célpontig. Ez egy ideális ahhoz, hogy a diákok megismételjék a helyhatározó ragokról szerzett tudásukat, de ahhoz is, hogy megtanuljanak kommunikálni idegen városban magyar nyelven.

Összefoglaló

Ebben a dolgozatban a helyhatározó ragok tanításával és annak a módszereivel foglalkoztunk. Nagy hangsúlyt fektettünk arra, hogy milyen fontos is a tanár szerepe, mikor példákon kell bemutatni a ragokat. Hangsúlyoztuk a magyar nyelv agglutináló voltát, vagyis azt, hogy miben különbözik a horváttól, amely flektáló. Mivel a tanulók sok esetben először találkoznak a magyar nyelvvel és ilyen nyelvtani struktúrával, alapvető, hogy a tanár türelmes, segítőkész legyen, és megismételje az anyagot többször is, ha arra szükség van.

Az óratervek segítségével megmutattuk, hogy milyen különféle módszereket lehet használni egy ilyen téma bemutatásakor azoknak, akik még nem találkoztak a magyar nyelvvel. Mindenképpen fontos, hogy a tanulók számára ez a folyamat minél könnyebb legyen. A tanár többféle módszert használhat: frontális, csoportmunka (kisebb vagy nagyobb csoportokban), párokban stb. A motivációs feladatok is nagy szerepet játszanak a tanítási folyamatban, mert pozitív hatással vannak a diákokra. Ez főleg a nyelvtan tanításakor hasznos, ekkor javasolt, hogy a tanár tudjon különféle játékokat és versenyeket létrehozni. Ne feledjük a diákokat megdicsérni is, mert az csak pozitív hatással lesz.

A magyar nyelv nagyon különleges, és sokban különbözik a horvát vagy az angol nyelvtől. Ezért nagyon óvatosságnak kell lenni az átadásakor, főleg mert a külföldiek sok esetben nem találkoztak a magyar nyelv szabályosságaival. A magyar nyelvben sok olyan nyelvi konstrukció létezik, amelyek a horvátban nem találhatók meg. Mi ebben a dolgozatban ennek csak egy kis részét tekintettük át.

Források:

Csonka, Csilla

Az irányhármaság és a magyar mint idegen nyelv
http://bbi.netrix.hu/data/files/csonka_iranyharmassag.pdf

Erdős József, Prilezsky Csilla 2002

Halló, itt Magyarország! I. Akadémiai kiadó. Budapest. 2002

Erdős József, Kozma Endre, Prilezsky Csilla, Uhrman György 1979

Színes magyar nyelvkönyv I. Nemzetközi Előkészítő Intézet. Budapest

Gedeon Éva, N.Tóth Zsuzsa, Rádai Péter 1991

165 ötlet nyelvtanárok számára. Tankönyvkiadó. Budapest.

Hlavacska Edit 1996

Hungaro lingua I. Nyelvtani munkafüzet. Debreceni nyári egyetem. Debrecen. 1996

Hlavacska Edit, Hoffmann István, Laczkó Tibor Maticsák Sándor 1996

Hungaro lingua I. Magyar nyelvkönyv. Debreceni nyári egyetem. Debrecen

Keresztes László 1999

Hungaro lingua G. A Practical Hungarian Grammar. Debreceni nyári egyetem.
Debrecen

Kothencz Gabriella 2007

A –ban , -ben és az –n ~ -on/-en/-ön jelentésrendszere MNy 2007/4:432-451.

Kovácsi Mária 1993

Itt magyarul beszélnek I. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest.

Sima Ferenc 1980

A magyar magánhangzó-harmónia jellemzéséhez. Zbornik Filozofickej fakulty
Univerzity Komenského. Philologica. 31. Bratislava. 133-147.

Siptár Péter 2006

A magyar magánhangzó-harmóniáról. In: Sipőcz Katalin – Szeverényi Sándor szerk.,
Elmélkedések nyelvekről, népekről, és a profán medvéről. Írások Bakró-Nagy
Marianne tiszteletére. SzTE Finnugor Nyelvtudományi Tanszék, Szeged, 153–80.

<http://cogsci.bme.hu/~babarczy/Orak/BMEundergrad/kommba/5szintaxis.pdf> 02.07.2012